

Ирена Станкова

ЛАТИНСКИ ЕЗИК

УЧЕБНА ТЕТРАДКА ЗА МЕДИЦИНСКИ
СПЕЦИАЛНОСТИ

София, 2018

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на авторите и на издателство „Изток-Запад“.

© Ирена Станкова, автор, 2018
© Издателство „Изток-Запад“, 2018

ISBN 978-619-01-0319-6

ИРЕНА СТАНКОВА

ЛАТИНСКИ
— ЕЗИК —

УЧЕБНА ТЕТРАДКА
ЗА МЕДИЦИНСКИ
СПЕЦИАЛНОСТИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Произношение и ударение	7
Първо склонение	11
Първо склонение. Гръцки терминоелементи	14
Второ склонение – мъжки род	17
Второ склонение – мъжки род. Гръцки терминоелементи	20
Второ склонение – среден род	22
Второ склонение – среден род. Гръцки терминоелементи	25
Прилагателни имена и минали страдателни причастия по първо и второ склонение	27
Прилагателни имена по първо и второ склонение. Гръцки терминоелементи	30
Трето консонантно склонение	31
Трето консонантно склонение. Гръцки терминоелементи	35
Трето вокално и трето смесено склонение	38
Трето вокално и трето смесено склонение – гръцки терминоелементи	40
Гръцки термини по трето склонение. Преговор	42
Прилагателни имена и сегашни деятелни причастия по трето склонение	44
Степени за сравнение	47
Четвърто склонение	49
Четвърто склонение. Гръцки терминоелементи	52
Пето склонение	54
Фармацевтична терминология. Рецепттура	56
Приложение	59
Българско–латински речник	61

ПРОИЗНОШЕНИЕ И УДАРЕНИЕ

1. Съгласната **с** се произнася **ц** пред **е, i, y; ае, ое, еи** и **к** пред **а, о, u**, съгласна и в края на думата. Двойното **сс** се произнася **к** или **кц** в зависимост от следващата гласна.
 - а) **cellūla** – клетка; **cerebellum** – малък мозък; **circūlus** – кръг, кръвообращение; **cytologia** – наука за клетките; **cystitis** – възпаление на пикочния мехур; **varicella** – варицела; **caecum** – сляпо черво, началната част на дебелото черво;
 - б) **tunīca** – обвивка; **scapūla** – лопатка; **caput** – глава; **cartilāgo** – хрущял; **columna** – стълб; **costa** – ребро; **cor** – сърце; **decoctum** – отвара;
 - в) **bucca** – буза; **musculus buccinātor** – мускул на бузата; **coccyx**, сун. **os coccygis** – опашна кост; **os occipitāle** – тилна кост; **vaccinum** – ваксина; **occlusio** – затваряне, запушване; ухапка; **occultus** – скрит.
2. Гласната **i** се произнася **й** в началото на думата пред гласна или в средата между две гласни, когато може да се срещне буквата йота **j**, въведена през XIV в.

junctūra – съединение; **major** – по-голям (-а); **conjunctiva** – съединителна обвивка на окото; **vena jugulāris** – яремна вена; **jejūnum** – празно черво; **injectio** – инжекция; **juvenilis** – младежки.
3. Съгласната **q** в съчетание с **u** се произнася **кв**.

musculus quadriceps – четириглав мускул; **musculus quadrātus** – квадратен мускул; **liquor** – течност; **quadriplegia** – парализа на четирите крайника.
4. Съгласната **s** се произнася **з** между гласни и в съчетание с **l, m, n, r**. Двойното **ss** между гласни се произнася **с**.
 - а) **incisūra** – изрезка; **vesica biliāris** – жлъчен мехур; **vesica urinaria** – пикочен мехур; **diagnōsis** – диагноза; **infusio** – вливане; **dorsum** – гръб; **pulsus** – пулс; **organismus** – организъм;
 - б) **ossa** – кости; **fissūra** – цепка, цепнатина; **tussis** – кашлица; **pertussis** – коклюш; **abscessus** – абсцес, гнойник.
5. Съгласната **x** се произнася **кс** или **кз** в отделни думи.

maxilla – горна челюст; **cervix** – шия, шийка на орган; **extractum** – екстракт, извлек; **xerostomia** – сухота в устата; **epistaxis** – кръвотечение от носа; **anorexia** – липса на апетит; **exitus letālis** – смъртен изход; **exogēnes** – с външен произход.

6. Гласната **y** се произнася **и** и се среща в думи с гръцки произход.
larynx – гръклян; **systema** – система; **symptōmum**, суп. **symptōma** – симптом; **tympanum** – тъпанче; **hypertonia** – високо кръвно налягане; **hypotonia** – ниско кръвно налягане; **myopia** – късогледство; **hypermetropia** – далекогледство; **myōma** – тумор на мускулна тъкан; **hysterectomy** – оперативно отстраняване на матката; **syndactylia** – срастване на пръстите.
7. Съгласната **z** се произнася **з** в думи с гръцки произход и **ц** в думи с друг произход.
 а) **os zygomaticum** – ябълчна кост; **herpes zoster** – опасващ херпес; **zoonōsis** – болест, предавана от животно на човек; **zootoxinum** – животинска отрова; **Acidum benzoicum** – бензоена киселина;
 б) **influenza** – грип; **Zincum** – цинк.
8. Дифтонгите **ae** и **oe** се произнасят **e**. Дифтонгите **au** и **eu** се произнасят **au** и **eu**, но в думи с гръцки произход се предпочита произношението **ав** и **ев**. При поставен знак за разделение **aë** и **oë** се произнасят като отделни гласни.
 а) **laesio** – увреждане; **adhaesio** – срастване; **praedispositio** – предразположение; **migræna** – мигрена; **haemopoiesis** – кръвообразуване; **haematōma** – кръвоносяждане; **anaemia** – малокръвие; **glykaemia** – кръвна захар; **foetus** – плод в утробата след 9-та гестационна седмица; **bradypnoea** – забавено дишане; **oedēma** – оток; **coeliacia** – болест, причинена от чувствителност към глутен;
 б) **causa** – причина; **nausea** – наузея, повдигане, гадене; **auscultatio** – аускултация, преслушване; **audiometria** – аудиометрия, измерване на слуха;
 в) **trauma** – травма, нараняване; **pleura** – плевра, обвивка на белите дробове; **pneumonia** – пневмония, възпаление на белите дробове; **aneurysma** – аневризма, разширение като мехурче на кръвоносен съд; **neuritis** – неврит, възпаление на нерв; **neuralgia** – болка по хода на нерв; **pseudoparalysis** – лъжлива парализа;
 г) **haemoptoë** – кръвохрак; **Aloë vera** – истинско алое.
9. Диграфите се произнасят по следния начин: **ch** като **x**; **ph** като **ф**; **rh** като **p**; **th** като **t**.
brachium – мишница; **chronicus, a, um** – хроничен, хронична, хронично; **chirurgia** – хирургия; **tachycardia** – ускорена сърдечна дейност; **prophylaxis** – профилактика; **pharynx** – гълагач; **hypertrophia** – разрастване на орган или част на тялото; **rhinitis** – хрема; **rheumatismus** – ревматизъм; **haemorrhagia** – кръвоизлив; **seborrhoea** – повишена функция на мастните жлези; **physiotherapia** – лечение с физически и природни методи; **psychotherapia** – лечение чрез психическо въздействие; **thorax** – гръден кош; **thrombōsis** – обра-

зуване на кръвен съсирек; **hypothermia** – спадане на телесната температура; **cathēter** – катетър; **idiopathicus, a, um** – с неизвестен произход.

10. Съчетанието **sch** се произнася **cx** в думи с гръцки произход.

os ischii – седалищна кост; **nervus ischiadicus** – седалищен нерв; **ischialgia** – седалищна болка; **ischaemia** – намаляване или спиране притока на кръв към участък на тялото; **insultus ischaemicus** – исхемичен инсулт; **cheiloschisis** – заешка уста.

11. Съчетанието **ngu** се произнася **нгв** между гласни.

lingua – език; **sublingualis** – подезичен; **sanguis** – кръв; **vas sanguineum** – кръвоносен съд; **unguis** – нокът; **inguinalis** – слабинен; **unguentum** – мехлем, маз.

12. Съчетанието **ti** се произнася **ци** между гласни или ако пред него няма **s, t, x**.

- а) **commotio** – сътресение; **dilatatio** – разширяване, разширение; **saturatio** – насищане; **suppuratio** – нагнояване; **insufficiencia** – недостатъчност; **luxatio** – изкълчване; **oscillatio** – трептене; **solutio** – разтвор; **sectio** – разрязване, разрез; **inspectio** – оглед;
- б) **tibia** – голям пищял; **ostium** – устие, вход; **combustio** – изгаряне; **mixtio** – смесване.

13. Произношение на термини и имена от други езици:

shock – шок; **shunt** – шънт, създаване на връзка между канали или кръвоносни съдове; оперативно създадена анастомоза; **bypass** – байпас, създаване на заобикалящ канал или връзка между кръвоносни съдове; **Alzheimer' morbus** – болест на Алцхаймер; **Buerger' morbus** – болест на Бюргер; **Leishmania** – лейшмания, род протозойни организми; **Escherichia** – ешерихия, род бактерии в дебелото черво; **Shigella** – шигела, род бактерии в чревния тракт, причиняващи дизентерия; **Yersinia** – йерсиния, род бактерии; **spray** – спрей, лекарствена форма.

14. Прочетете правилно термините:

- а) **glandula** – жлеза; **oculus** – око; **vertebra** – прешлен; **palpebra** – клепач; **columna vertebralis** – гръбначен стълб; **fonticulus** – фонтанела; **funiculus umbilicalis** – пъпна връв; **strictura** – стриктура, стеснение; **medialis** – срединен; **interosseus** – междукостен; **subcutaneus** – подкожен; **intravenosus** – интравенозен;
- б) **cyanosis** – посиняване; **thrombolysis** – разрушаване на тромб; **stomatitis** – стоматит, възпаление на устната кухина; **onychomycosis** – гъбична инфекция на ноктите; **adenoma** – тумор на жлезиста тъкан; **echographia** – ехография, ултразвуково изследване;

в) **remedia spasmolytica** – спазмолитици, лекарствени средства против спазми на гладката мускулатура; **remedia antipyretica** – антипиретици; противотемпературни лекарствени средства; **remedia antiemetica** – антиеметици, лекарствени средства против повръщане; **remedia analgetica** – аналгетици, болкоуспокояващи лекарствени средства; **remedia bactericida** – бактерициди, средства, убиващи бактериите; **remedia antiacida** – антиациди, лекарствени средства против стомашни киселини; **remedia tuberculostatica** – туберкулостатици, противотуберкулозни лекарствени средства; **remedia cytostatica** – цитостатици, лекарствени средства, спиращи растежа на туморните клетки; **remedia antimycotica** – антимицотици, противогъбични средства; **remedia antitussiva** – лекарствени средства против кашлица; **remedia expectorantia** – отхрачващи средства; **remedia sedativa** – седативи, успокояващи лекарствени средства; **remedia tocolytica** – токолитици, лекарствени средства, подтискащи маточните контракции.